

คัมภีร์เถรวาท : ภาษาธรรม ภาษาคน

โครงการอบรมครูสอนพระพุทธศาสนา
ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

ความหมาย ลักษณะ ประเภทของภาษาในทัศนะเถรวาท

- คำที่ใช้หมายถึง “ภาษา” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทคือ ภาษาโลกสมัญญา โลกนิรุตติ โลกโวหาร โลกบัญญัติ นิรุตติ บัญญัติ นาม นามกัมมะ นามเอยยะ พยัญชนะ อภิลาปะ
- คำว่า “ภาษา” ในพระไตรปิฎกมักใช้ในความหมาย “การพูด” เช่น “จิตตํ ภาสาย นมตี” (จิตย่อมน้อมไปเพื่อการพูด) “สุขสมุภาสา” (เป็นผู้พูดจาไพเราะ) ต่อมา ในอรรถกถา เช่น อรรถกถาธรรมบท ภาค 1 จึงปรากฏการใช้ในความหมายของ “ภาษา” คือ ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือตัวหนังสือที่ใช้เขียนเพื่อสื่อความ

- ในปณามคาถาของอรรถกถาธรรมบท ภาค 1 ปรากฏข้อความว่า

- ตํ ภาสํ ...ปหยาโรปิยิตวาน ตนุตี ภาสํ มโนรมํ

“ละภาษานั้น... แล้วยกขึ้นสู่ภาษาอันเป็นแบบแผน
ที่ไพเราะ”

- ภาสนฺตเรณ ภาสีสุตํ “จักกล่าวโดยภาษาอื่น”

- ในคัมภีร์เถรวาท ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร โดยถือว่าเป็นสิ่งที่คนสร้างขึ้นมาร่วมกัน ในคัมภีร์รุ่นหลังจึงนิยมเรียกว่า “บัญญัติ” คือกำหนดขึ้นหรือ “สมมติ” ขึ้นมาใช้ เพื่อสื่อความหมายต่าง ๆ ต่อมา สิ่งมีจริงที่ไม่ใช่ปรมาัตถธรรม คือ สิ่งที่ไม่มีความเฉพาะเจาะจงของตัวเอง จึงเรียกว่า “บัญญัติธรรม” ด้วย
- คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะจำแนกบัญญัติเป็น 2 ชนิด คือ
- 1) **สัตถบัญญัติ** คือ คำพูดที่ทำให้เข้าใจเนื้อความหรือความหมาย เรียกอีกอย่างว่า “นามบัญญัติ” เพราะเป็นชื่อ หรือคำเรียก เช่น “จิต” “ผู้หญิง” คำว่า “จิต” ไม่ใช่จิตที่เป็นปรมาัตถธรรม แต่เป็นชื่อเรียกจิตเท่านั้น สัตถบัญญัติจำแนกได้ 6 อย่าง เช่น วิชชมานบัญญัติ (ชื่อเรียกปรมาัตถธรรมที่มีอยู่จริง) เช่น จิต เจตสิก อวิชชมานบัญญัติ (ชื่อเรียกสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริงหรือบัญญัติธรรม) เช่น ภูเขา ต้นไม้

- 2) **อรรถบัญญัติ** คือ เนื้อความหรือความหมายที่คำพูดสื่อถึง บัญญัติชนิดนี้ไม่ใช่เสียงหรือคำพูด แต่เป็นเนื้อความหรือความหมายที่ทำให้รู้กันโดยการบัญญัติตามรูปพรรณสัณฐาน ลักษณะอาการ และสภาพความเป็นไปของวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว และสภาพปรมาัตถ์ จำแนกได้ 6 อย่าง เช่น สัณฐานบัญญัติ (บัญญัติที่ทำโดยอาศัยรูปทรงสัณฐาน) เช่น ภูเขา ต้นไม้ จาน ชาม สมุหบัญญัติ (บัญญัติที่ทำโดยอาศัยการประชุมกันของวัตถุต่าง ๆ) เช่น เกวียน รถ บ้าน กล่าวอีกอย่าง อรรถบัญญัติคือ มโนทัศน์หรือความคิดที่เราสร้างขึ้น
- ภาษาหรือบัญญัติในคัมภีร์ เถรวาทจึงมีความหมายคล้ายกับภาษาในความหมายสมัยใหม่ โดยจัดเป็นสมมติศัพท์หรือสิ่งมีความจริงระดับสมมติ แต่คำว่า ภาสา บัญญัติ หรือโลกโวหาร เป็นต้น ในคัมภีร์เถรวาทไม่ครอบคลุมถึงอวัจนภาษาที่หมายถึงกิริยาอาการที่สื่อความ

ภาษากับความจริงและความรู้

- ภาษาใช้สื่อถึงความจริง 2 ประเภท คือ สมมติสัจ และ ปรมาตสัจ ภาษาที่สื่อถึงสิ่งที่มีความจริงระดับปรมาตสัจ อย่างเดียว เรียก วิชชมานบัญญัติ เช่น “จิต” “เจตสิก” ภาษาที่สื่อถึงความจริงระดับสมมติอย่างเดียว เรียก อวิชชมานบัญญัติ เช่น “คน” นอกจากนั้น เป็นภาษาที่เป็นคำผสมหรือคำซ้อนเช่น ภาษาที่เป็นคำผสมระหว่าง คำที่หมายถึงสิ่งสมมติและคำที่หมายถึงสิ่งปรมาตสัจ

- ภาษาจึงสามารถใช้สื่อถึงความจริงทั้งระดับปรมาัตถ์และสมมติ แต่ภาษาสื่อถึงความจริงทั้งสองอย่างได้อย่างไม่สมบูรณ์ แม้ภาษาจะสื่อถึงความจริงระดับปรมาัตถ์ได้ แต่ไม่ได้สื่อถึงอย่างชัดเจนถูกต้องตามความเป็นจริงอย่างสมบูรณ์แบบ ความรู้เกี่ยวกับความจริงระดับปรมาัตถ์จึงไม่ใช่ความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ และอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ เช่น คำอธิบายเรื่อง “ขั้น 5” อาจทำให้เข้าใจว่ามีสิ่งของ 5 กองที่แยกจากกันทั้งที่ตามความจริงของคำสอน นามขั้น 4 ไม่สามารถแยกขาดจากกัน และรูปขั้นกับนามขั้นก็อิงอาศัยกันอยู่ ความรู้ระดับโลกียะเกี่ยวกับปรมาัตถธรรมที่ผ่านภาษาจึงไม่ใช่ความรู้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ ภาษาไม่สามารถทำให้รู้อย่างสมบูรณ์เหมือนปัญญาในระดับโลกุตระหรือ “ญาณ”

- กล่าวอีกอย่าง ในกรณีการสื่อเพื่อให้เข้าถึงความจริงระดับปรมาตฺถ์ การสื่อด้วยภาษาทำให้ผู้เข้าใจความหมายของคำหรือภาษา “รู้” เกี่ยวกับความจริงได้เพียงระดับโลกียะ คือระดับสัญญา (ความรู้ความหมายเบื้องต้น) วิญญาณ (ความรู้ในรายละเอียด) แต่ไม่สามารถทำให้ “รู้” ในระดับปัญญา (รู้แจ้ง) ได้ เมื่อว่าตามแนวคิดในคัมภีร์วิสุทธิมรรค
- อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ภาษาช่วยให้เกิดความรู้ระดับโลกียะที่สามารถเป็นฐานของการปฏิบัติจนเกิดปัญญาหรือความรู้ระดับโลกุตระ คือ วิปัสสนาญาณได้

ภาษาธรรม-ภาษาคน

- ในคัมภีร์เถรวาทมีการใช้ภาษาเพื่อสอนธรรมซึ่งต้องใช้ภาษาระดับสมมติและระดับปรมาตถ์ เช่น การสอนเรื่องกรรมกับการเวียนว่ายตายเกิด ก็ต้องพูดถึง “คน” หรือผู้ทำกรรมที่ทำกรรมแล้วก็ต้องรับผลของกรรม (วิบาก) ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ในคำสอนจึงมีคำที่มีความจริงระดับสมมติจำนวนมาก เช่น “พระพุทธเจ้า” “พระอริยะ” “พระอรหันต์” “พระสงฆ์” “นรก” “สวรรค์”

- ในการสอนธรรม ภาษาระดับปรมาัตถ์หรือเป็นวิชชमान บัญญัติโดยเฉพาะก็มี เช่น “จิต” “เจตสิก” “รูป” “นิพพาน”
- ถ้า “ภาษาธรรม” คือ ภาษาระดับปรมาัตถ์ สื่อถึงเฉพาะ ปรมาตถธรรม ภาษาระดับสมมติที่สื่อถึงบัญญัติธรรมหรือ สิ่งมีจริงระดับสมมติก็คือ “ภาษาคน” ทั้งสองภาษาต้องใช้ร่วมกันในการสอนธรรมหรือคำสอนทาง พระพุทธศาสนา

ภาษาคน ภาษาธรรม ของพุทธทาสภิกขุ

- อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหรือแนวคิดเรื่องภาษาคน ภาษาธรรม ของท่านพุทธทาสมีความต่างจากภาษาธรรม ภาษาคนที่กล่าวมา คือ ไม่ได้เน้นที่ภาษาระดับปรมาตถ์ และสมมติ แต่เน้นที่ความต่างของการเป็นรูปธรรมและนามธรรม ภาษาคนเป็นเรื่องของวัตถุที่คนธรรมดาารู้สึก อาศัยวัตถุเป็นพื้นฐาน ไม่ได้อาศัยธรรมะเป็นพื้นฐาน เป็นเรื่องที่เราเห็นได้ด้วยตาตามธรรมดาของสามัญชน

- ส่วนภาษาธรรมเป็นเรื่องนามธรรมที่มองไม่เห็นตัว ไม่เนื่องด้วยวัตถุ เป็นภาษานามธรรมที่เหินห่างจากวัตถุ เมื่อเห็นนามธรรมเหล่านั้นด้วยปัญญาแล้วจึงจะพูดเป็น และให้ความหมายเป็น จึงพูดกันอยู่แต่ในหมู่ผู้รู้ธรรม เช่น “พุทฺธะ” ในความเข้าใจระดับภาษาคน หมายถึง พระพุทธเจ้าในประวัติศาสตร์ซึ่งดับขันธปรินิพพานแล้ว ส่วนในภาษาธรรม หมายถึง “หลักธรรม” หรือ “ความจริง” ตามนัยยะเดียวกับที่ปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ที่ไม่เห็นธรรมนั้น แม้จะจับจีวรของตถาคตอยู่แท้ๆ

- ก็ไม่ชื่อว่าเห็นตถาคตเลย” ทฤษฎีภาษาคน ภาษาธรรมของท่านพุทธทาสจึงเน้นที่ความหมาย 2 ระดับของคำคำเดียวกัน คือ ความหมายระดับพื้นๆ เป็นความหมายระดับง่ายที่คนทั่วไปเข้าใจกับความหมายระดับลึกที่อิงอยู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น “ชาติ” ในปฏิจจสมุปบาท ในภาษาคนหมายถึงการเกิดจากท้องแม่ ส่วนในภาษาธรรมหมายถึงการเกิดขึ้นของความรู้สึกด้วยอวิชชา เมื่อใดเกิดความรู้สึกเป็น “ตัวกู-ของกู” ขึ้นมาครั้งหนึ่ง ก็เรียกว่า “ชาติ” ชาติหนึ่ง วันหนึ่งจึงเกิดได้หลายชาติ

- ภาษาธรรมนอกจากจะมีความหมายลึกซึ้งกว่าภาษาคนแล้ว ยังมุ่งเอาความหมายตามหลักธรรมที่เป็นอุดมคติของพระพุทธศาสนาด้วย “บุญ” ที่คนสั่งสมเพราะหวังจะไปสวรรค์เป็น “บุญ” ในภาษาคน เป็นบุญที่ทำให้คนเกิดกิเลส ส่วน “บุญ” ที่สั่งสมเพื่อการละกิเลสและการพ้นทุกข์ เป็น “บุญ” ในภาษาธรรมที่ช่วยให้คนละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน อันจะนำไปสู่การดับทุกข์
- นอกจากนั้น ท่านพุทธทาสยังใช้ทฤษฎีนี้ตีความคำหรือคำสอนในศาสนาอื่นให้เข้ากันได้กับคำสอนทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย เช่น “พระเจ้า” ในภาษาธรรม

- หมายถึง กฎธรรมชาติที่เป็นกฎสูงสุดซึ่งเป็นที่มาของสิ่ง
ปวง และควบคุมสิ่งทั้งปวงไว้ เป็นผู้สร้างและผู้ทำลายสิ่ง
ทั้งปวง “พระเจ้า” ในภาษาคนที่มีรูปร่างตัวตนหรือเป็น
บุคคลจึงกลายเป็นนามธรรมคือ กฎธรรมชาติ ในภาษา
ธรรม การพยายามตีความให้คำสอนที่มีความต่างกันของ
ศาสนาต่าง ๆ กลายเป็นสิ่งเดียวกันของท่านพุทธทาสทำ
ให้นักวิชาการบางท่านมองว่า ท่านเป็นพวกพหุนิยมทาง
ศาสนา ที่เห็นว่ามีเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย

ปัญหาของภาษา

- ภาษาแม้สามารถใช้สื่อถึงความจริงได้ แต่จากการที่ภาษา มีความหมายหลายอย่าง หลายระดับ และบางความหมายที่คนกำหนดไว้ก็มีความคลาดเคลื่อนจากความจริง ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมหรือความจริงของพระพุทธศาสนาเถรวาท

- 1) ความหมายระดับสมมติทำให้คนหลงผิดว่าสมมติหรือบัญญัติเป็นความจริงปรมาัตถ์หรือความจริงแท้ เช่น คำว่า “อัตตา” “เรา” “เขา” “บุคคล” ฯลฯ ที่เป็นอวิชชมานบัญญัติทำให้คนเข้าใจผิดว่ามี “อัตตา” หรือ ตัวตน เกิดสัสสตทิฏฐิหรืออุจเฉททิฏฐิ ซึ่งเถรวาทถือว่า เป็นมิจฉาทิฏฐิอย่างหนึ่ง เช่น คำว่า “วิญญาน” ทำให้พระสาติเข้าใจผิดว่า วิญญานคือ ผู้คิด ผู้กระทำ ซึ่งเป็นลักษณะของอัตตา “พระชีนาสพ” ทำให้พระยมกะเข้าใจผิดว่า พระอรหันต์ตายแล้ว ขาดสูญ ไม่เกิดอีก ซึ่งที่จริงมีแต่ชั้น 5 ที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ดับไป

- ในอเจลกัสสปสูตร ความเข้าใจผิดเรื่อง “เรา” ที่มีความหมายเป็นตัวตนผู้ทำกรรมและผู้รับผลกรรม ทำให้มีผู้มาถามพระพุทธเจ้าว่า “ทุกข์นี้เราทำ หรือคนอื่นทำให้” ซึ่งสื่อนัยของความเชื่อเรื่อง สัสสตทิฏฐิและอุจเฉททิฏฐิ ที่เห็นว่า คนทำกรรมกับคนรับทุกข์ที่เป็นผลของกรรมเป็นคนเดียวกัน (สัสสตทิฏฐิ) หรือคนที่ทำกรรมกับคนที่รับผลกรรมเป็นคนละคน(คนเดิมหายไปกลายเป็นคนอื่น) (อุจเฉททิฏฐิ)
- กรณีของ “รถ” “เกวียน” ก็เช่นกัน คนเข้าใจผิดว่ามีรถที่ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ประกอบกันขึ้นจากส่วนต่างๆ

- 2) ความหมายของคำที่คลาดเคลื่อนจากความจริง ทำให้คนหลงผิดและยึดติดจนยากแก่การสอน เช่น คำว่า “มีอยู่” และ “ไม่มีอยู่” ในครั้งพุทธกาล มีความหมายสุดโต่ง คือ “มีอยู่” หมายถึง ความมีอยู่อย่างถาวร มีอยู่อย่างไม่มีเงื่อนไข ส่วน “ไม่มีอยู่” หมายถึง เคยมีอยู่แล้วหายไป ทำให้พระพุทธเจ้าไม่ทรงตอบคำถามที่มีผู้ไปทูลถามว่า อัตตามีอยู่หรือไม่มีอยู่ เพราะถ้าบอกว่า “มีอยู่” ก็หมายความว่ามียัตตถาวร ถ้าตอบว่า “ไม่มีอยู่” ก็หมายความว่าเคยมียัตตาแล้วอัตตานั้นหายไป ซึ่งเป็นมิจฉาทิฎฐิทั้งคู่

- 3) คำหรือชื่อที่ต่างกันทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดว่า สิ่งทีคำเหล่านั้นหมายถึงเป็นคนละสิ่ง ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกัน แต่ในความเป็นจริง สิ่งเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกขาดจากกันไม่ได้ เป็นความจริงคนละขั้นตอนของกระบวนการแห่งความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย เช่น ในปฏิจจุปาทิสสูตร พระพุทธเจ้า ตรัสถึงนมสด นมส้ม เนยข้น เนยใส ว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันเพราะมาจากนมโคเหมือนกันแต่ต่างกันไปตามเวลาที่ผ่านไป สิ่งเหล่านี้จึงไม่ใช่คนละสิ่งโดยสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ใช่สิ่งเดียวกันเพราะมีลักษณะต่างกันไปตามเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัย

- เหมือนไม้กับขี้เถ้าไม่ใช่สิ่งของคนละอย่างโดยสิ้นเชิง เพราะขี้เถ้าก็คือไม้ที่แปรสภาพตามเหตุปัจจัย ถ้าไม่มีไม้ ก็ไม่มีขี้เถ้า ชื่อที่ต่างกันจึงอาจทำให้คนสับสนหรือเข้าใจผิดว่าเป็นสิ่งของคนละอย่างที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง ทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนจากความจริงตามหลักไตรลักษณ์ และปฏิเสธสมุปบาท

- 4) ความหมายของชื่อทำให้คนเข้าใจหรือเชื่อว่าเจ้าของชื่อจะมีลักษณะหรือเป็นไปตามความหมายของชื่อ ดังที่นามสัทธิตาटकเล่าเรื่องนายปาปกะต้องการเปลี่ยนชื่อเพราะเห็นว่าเป็นอัปมงคล แต่ไปเจอคนชื่อ “เป็น” แต่ตาย คนชื่อ “มีทรัพย์” แต่ตกยาก คนชื่อ “นักเดินทาง” แต่หลงทาง จึงเปลี่ยนใจ

- 5) บางคนเชื่อว่า คำพูดที่มีความหมายดีทำให้เกิดสิ่งที่ดีงามหรือ “มงคล” ได้ เช่น อรรถกถาอมงคลสูตรกล่าวถึง คนกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า การได้ยินเสียงหรือคำพูดว่า “เจริญ” (วฑฺฒนา) “เต็ม” (ปฺยุณา) “ใจดี” (สุมนา) หรือ “ศิริ” (สิริ) เป็นมงคล ซึ่งแสดงนัยว่า ถ้าเป็นคำพูดที่มีความหมายไม่ดีก็จะทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีงามหรือเป็นอัปมงคล

ความสำคัญและท่าทีต่อภาษาของเถรวาท

- จากที่กล่าวมา จึงอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทยอมรับความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องมือในการศึกษา และเผยแผ่พระธรรมวินัย หรือพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกที่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุศึกษาพระธรรมวินัยด้วยภาษาของตน (สภายนิรุตติยา) และพระพุทธเจ้าเองก็ทรงใช้ภาษาด้วยเช่นกัน ดังตรัสไว้ในปฏฐาปาทสูตรว่า “จิตตะ เหล่านี้แลเป็นโลก

- สมัญญา (ชื่อที่ชาวโลกเรียก) เป็นโลกนิรุตติ (ภาษาของชาวโลก) เป็นโลกโวหาร (โวหารของชาวโลก) เป็นโลกบัญญัติ (บัญญัติของชาวโลก) ซึ่งตถาคตก็ใช้อยู่แต่ไม่ยึดถือ” ภาษาจึงเป็นเครื่องมือที่ “มีส่วน” ช่วยให้เข้าถึงความจริงได้
- อย่างไรก็ตาม แม้เถรวาทจะยอมรับความสำคัญของภาษา แต่ก็เห็นปัญหาของภาษา คือ ภาษาอาจทำให้คนเข้าใจผิดได้ เช่น ภาษาที่สื่อถึงอัตตาหรือตัวตนอาจทำให้คนเข้าใจว่ามีอัตตา ดังที่พุทธพจน์ในโปฏฐุปาทสูตรที่กล่าวมาแล้วนั้นแสดงให้เห็นว่า ภาษาสื่อถึงอัตตา แต่

พระองค์ไม่ได้ทรงยึดถือตามภาษานั้นว่ามีอัตราและในอรหันต
สูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุใดเป็นพระอรหันต์ ทำกิจเสร็จ
แล้ว สิ้นอาสวะแล้ว เหลือแต่ร่างกายในชาติสุดท้าย ภิกษุนั้น
กล่าวว่า “เราพูด” ดังนี้บ้าง กล่าวว่า “คนทั้งหลายพูดกับเรา”
ดังนี้บ้าง ภิกษุนั้นเป็นผู้ฉลาด ทราบคำพูดที่รู้กันในโลก เธอ
กล่าวตามสมมติที่เขาพูดกัน พุทธพจน์นี้แสดงว่า ภาษาสื่อถึง
“เรา” และ “คน” ในฐานะเป็นความจริงระดับสมมติ คือ ความ
จริงที่ชาวบ้านใช้กันในการสื่อสาร มีความจริงที่เมื่อลดทอนลง
เป็นปรมาตมแล้วจะไม่มีอยู่จริง พระอรหันต์ใช้ตามภาษา
ชาวโลกเพื่อสื่อสารเท่านั้น ไม่ได้เชื่อว่ามีจริง

นอกจากนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทก็ไม่ได้ยอมรับว่า ความหมายของ ชื่อทำให้คนต้องเป็นไปตามนั้น ชื่อไม่ได้มีพลังอำนาจที่สามารถทำให้คน ต้องเป็นไปตามชื่อ ดังตัวอย่างในนามสิทธิชาดก และเรื่องพระองค์อุลุมบาลที่ แม้นอนเกิดจะตั้งชื่อว่า “อหิงสกะ” (ผู้ไม่เบียดเบียน) แต่ก็ไม่สามารถทำให้ ท่านหลีกหนีจากการเป็นผู้เบียดเบียนคนอื่นได้

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่องชื่อตามวิธีตั้งชื่อหลากหลายวิธีในปัจจุบันที่ดู เหมือนชื่อจะมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคน อาจมองได้ว่า สิ่งที่ทำให้คนดูเหมือน เป็นไปตามความหมายของชื่อที่จริงคือกรรมของแต่ละคน ชื่อเป็นเพียง สัญลักษณ์หรือนิमितหมายบอกเหตุเท่านั้นคล้ายดวงดาวในวิชา โหราศาสตร์ ดังนั้น ตามแนวคิดเถรวาท เราจึงต้องยึดหลัก “กรรมวาที วิริยวาที” เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่ถือชื่อเป็นหลัก ต้องเข้าใจภาษา ให้ถูก ใช้ภาษาให้เป็น จึงจะเกิดประโยชน์

สวัสดี

